

ЛІНГВОДИДАКТИКА

УДК 811.111'253:159.937.3]:378

ТРУДНОЩІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ РОЗУМІННЯ АНГЛОМОВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕЛЕПРОГРАМ

Вікович Р.І., канд. пед. наук (Київ)

У статті розглянуто чотири типи труднощів з якими стикаються студенти-перекладачі при розумінні та перекладі англомовних інформаційних телепрограм. Це труднощі пов'язані зі змістом аудіотексту, з мовною формою, з композиційно-сисловою структурою аудіотексту та з умовами пред'явлення. Наведено результати опитування, проведеного серед майбутніх перекладачів. На прикладі конкретного відеосюжету проілюстровано проблемні моменти його сприйняття.

Ключові слова: англомовні інформаційні телепрограми, майбутні перекладачі, труднощі сприйняття.

Вікович Р.И. Трудности обучения будущих переводчиков пониманию англоязычных информационных телепрограмм. В статье рассмотрены четыре типа трудностей, с которыми сталкиваются студенты-переводчики при восприятии и переводе англоязычных информационных телепрограмм. Эти трудности связаны с содержанием аудиотекста, с языковой формой, с композиционно-смысловой структурой аудиотекста и с условиями его предъявления. Приведены результаты опроса, проведенного среди будущих переводчиков. На примере конкретного видеосюжета проиллюстрированы проблемные моменты его восприятия.

Ключевые слова: англоязычные информационные телепрограммы, будущие переводчики, трудности восприятия.

Vikovych R.I. Difficulties in training future translators to understand English TV news. The article deals with four types of difficulties that future translators and interpreters face while watching and interpreting TV news programmes. These difficulties are connected with the context of TV news, its linguistic form, discourse structure, and terms of presentation. The results of a survey of future translators/interpreters are discussed. The difficulties of comprehension and interpretation are exemplified with a sample of a TV news item.

Key words: English TV news programmes, future translators/interpreters, difficulties of comprehension.

У сьогоднішньому українському суспільстві відчувається нагальна потреба у висококваліфікованих перекладачах, які б володіли вміннями розуміння на слух актуальної суспільно-політичної інформації та ефективно використовували ці вміння у професійній діяльності. Матеріали автентичних інформаційних телеканалів слугують основою для розвитку, передусім, аудитивних умінь майбутніх перекладачів, удосконалення їх лінгвістичної та соціокультурної компетентностей та, найголовніше – для розвитку умінь синхронного та послідовного перекладу. Зважаючи на те, що англомовні інфор-

маційні програми характеризуються певними лінгвістичними та структурними особливостями, які можуть утруднювати їх сприйняття студентами, особливо важливим є виявлення таких труднощів, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Отже, об'єктом дослідження є процес навчання майбутніх перекладачів розуміння новинних телепрограм, що подаються англійською мовою. Предметом дослідження виступають труднощі, які виникають у студентів під час сприйняття та перекладу текстів англомовних інформаційних

програм. Отже, у межах цієї статі ми ставимо за мету описати труднощі, з якими стикаються студенти під час перегляду інформаційних телепрограм англійською мовою та окреслити шляхи їх подолання. Матеріалами дослідження слугують інформаційні програми телеканалів Euronews, BBC, CNN та Інтернет сторінки цих каналів.

Загальновідомо, що труднощі сприйняття іншомовного тексту на слух в методиці навчання іноземних мов (ІМ) поділяються на об'єктивні та суб'єктивні. *Суб'єктивні труднощі* визначаються особливостями психіки аудиторії, перцептив-

ними і моторними передумовами, фактичними знаннями й уміннями, мотиваційними факторами, рівнем розвитку слухової пам'яті, уваги, мислення, уяви [2, с. 123]. До *об'єктивних труднощів* відносять труднощі, пов'язані із мовними особливостями тексту, що звучить, і умовами, в яких проходить його сприйняття [152, с. 127–129]. До цієї групи труднощів належать: труднощі, пов'язані зі змістом аудіотексту; труднощі, пов'язані з мовною формою; труднощі, пов'язані з композиційно-сисловою структурою аудіотексту; труднощі, пов'язані з умовами пред'явлення (див. рис. 1).

Рис. 1. Об'єктивні труднощі навчання розуміння англомовних теленовін

Труднощі, з якими стикається студент під час перегляду англомовних теленовин (АТН) визначено нами виходячи з аналізу специфіки АТН, процесів їх сприйняття і розуміння, а також спираючись на дослідження американського лінгводидакта Д. Бела (Bell) [5]. Зроблені теоретичні висновки були співставлені із даними проведеного нами опитування, участь в якому взяли 22 студенти третього курсу перекладацького відділення Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка.

Розглянемо *першу* групу об'єктивних труднощів розуміння АТН, які *пов'язують зі змістом аудіо-тексту АТН*. Д. Бел вказує на існування двох видів контексту “залежного”¹ (*exogenous*), тобто такого, що вимагає від аудитора спеціальних фонових знань з тематики телеповідомлення, та “самодостатнього” (*endogenous*), який базується на універсальних фонових знаннях і є зрозумілим навіть без фонових знань.

З огляду на визначення двох типів контексту, до першої групи ми відносимо труднощі, зумовлені змістом інформаційного повідомлення, який може бути або пов'язаним з фоновими знаннями студентів певного віку, або бути абсолютно новим для студентів. Наприклад, для того, щоб повністю зрозуміти зміст новин навколо ситуації в Ірані, аудиторіві потрібно бути обізнаним у розвитку цієї країни протягом останнього часу, тобто володіти дуже специфічними знаннями, якими пересічні носії англійської мови не завжди володіють.

Повідомлення про природні/техногенні катастрофи чи спортивні події, навпаки, базуються не на спеціальних, а загальних фонових знаннях; новини такого типу, на думку Д. Бела, створюють власний контекст, розуміння якого на тлі відповідного відеоряду не становить нездоланих труднощів для аудиторів.

Результати опитування підтвердили, що знайомий зміст є більш сприятливим для сприйняття повідомлення на слух. 85% опитаних студентів відзначили, що легшими для розуміння є новини, тематика яких стосується їх власних інтересів,

а також ті, про які вони попередньо дізналися з українських ЗМІ. Інші 15% респондентів відзначили, що важливим для розуміння ними новин є зв'язок тематики повідомлень з програмою з практики англійської мови, іншими словами, із знайомим предметним і лінгвістичним змістом. Найбільш знайомою, а тому і найлегшою для сприйняття більшість респондентів вважає культурно-розважальну тематику, на другому місці за ознакою обізнаності – науково-популярна, а на третьому – суспільно-політична тематика. Таким чином, найбільші змістовні труднощі сприйняття для студентів 3-го курсу становлять АТН, що мають науково-популярну і суспільно-політичну проблематику.

До *другої* групи об'єктивних труднощів – *пов'язаних з мовною формою* – відносяться фонетичні, лексичні та граматичні труднощі, які опишемо з огляду на специфіку мови АТН.

Фонетичні труднощі зазвичай пов'язані з інтонацією, логічним наголосом і темпом мовлення, до них відносимо і швидкий (автентичний) темп мовлення ведучих програми та гостей АТН, а також відмінністю мови і вимови людей, у яких беруть спонтанні інтерв'ю на вулиці (*vox populi*) від стандартної. Сюди можна також віднести наявність природного шумового фону (наприклад, шуму транспорту), який досить часто зустрічається в новинах. Через велику кількість репортажів, що ведуться поза межами студії, з одного боку, забезпечується природній характер аудіювання в умовах реального спілкування, з іншого – це значно утруднює його.

Відповідаючи на запитання стосовно фонетичних труднощів сприйняття АТН, 88% опитаних нами студентів вказали на те, що можуть розуміти лише мовлення дикторів та/або інших учасників програми, яке характеризується, чіткою нормативною вимовою, лише 12% студентів можуть розуміти крім нормативної британської вимови ще й американський варіант мовлення. 100% опитаних відзначили, що їм складно розуміти мовлення, яке характеризується британськими регіональними акцентами.

¹ Переклад наш (Вікович Р.І.)

Лексичні труднощі зумовлені особливим лексичним складом і синтаксисом телеповідомлення – наявністю специфічної лексики, притаманної новинному дискурсу, неологізмів, кліше, ідіом, конотативної лексики, характерної для мови ЗМІ, політичних та інших термінів, назв реалій, організацій, імен політиків, дат, аббревіатур, буквених та цифрових позначок, скорочених форм, а також застосуванням різних стилістичних прийомів, спрямованих на досягнення сенсаційності та яскравості мовлення.

Що стосується лексичного наповнення сюжетів новин, то 75% студентів зазначають, що можуть розуміти мовлення, в якому переважає загально-вживана лексика, а також та, що вивчена ними в межах програми. Лише 18% можуть з легкістю розрізнати географічні назви та власні імена. Переважна більшість студентів (93%) вказали на те, що мають значні труднощі у сприйнятті цифр і дат.

Граматичні труднощі зумовлюються характером мовних засобів і структурно-композиційними характеристиками аудіотексту. Деякі з них зумовлені наявністю аналітичних форм, відсутніх у рідній мові.

Третя група труднощів, пов'язаних з композиційно-сисловою структурою аудіотексту, обумовлена специфічною структурою дискурсу теленовин. Як зазначає Д. Бел, іноді саме незнання структури інформаційного повідомлення становить для аудиторів більші труднощі, ніж труднощі суто лінгвістичні [5, с. 7]. Тому, кращому розумінню студентами новин сприятиме їхня обізнаність у структурній організації новин, у наповненні кожного структурного компонента, а саме “анонс” – “повідомлення” – “коментар”. Таке трикратне повторення інформації, по-перше, підтримує у телеглядачів інтерес до теми сюжету протягом усього випуску новин, а, по-друге, сприяє кращому розумінню і запам'ятовуванню змісту теленовин [1, с. 146]. До цієї групи відносимо також труднощі, пов'язані з наявністю великої кількості мікротем в одній програмі новин, індуктивним методом подачі інформації та часто відсутністю власної точки зору того, хто цю інформацію презентує (диктор у студії, репортер з місця події).

До *четвертої* групи відносяться труднощі, пов'язані з умовами пред'явлення АТН, а саме одноразовістю пред'явлення. У цьому і полягає одна з головних трудностей розуміння АТН у навчальному процесі, з чого випливає необхідність розвивати у студентів уміння розуміти аудіотекст з першого пред'явлення, як це відбувається у реальному житті.

До труднощів цієї групи відносимо також темп мовлення та обсяг повідомлення. Темп мовлення дикторів інформаційних програм є досить швидким і становить на каналі Euronews 175–220 слів/хв, на каналі BBC 177–184 слів/хв [3, с. 57], на каналі CNN – 220 слів/хв. Пред'явлення інформації двома останніми із зазначених каналів є дуже складним для сприйняття переважно більшістю опитаних студентів (95%), які зазначають, що повноцінно розуміти вони можуть лише інформаційні сюжети, які презентуються у повільному темпі.

Обсяг новинних повідомлень АТН, який варіює від дуже коротких (тривалістю до 2 хвилин) і до досить тривалих (до 10–15 хвилин), також є фактором, який становить труднощі для слухачів. Хоча 90% опитаних нами студентів зазначили, що можуть розуміти повідомлення будь-якої тривалості, у бесідах після опитування ми з'ясували таке: якщо при прослуховуванні коротких повідомлень, насичених фактичною інформацією, дуже складно сприймати всі факти тощо, то у більш тривалих повідомленнях складним є встановлення послідовності подій, причинно-наслідкових зв'язків між подіями, точок зору учасників подій тощо. Сюди також відносимо труднощі, пов'язані з джерелом аудіювання (різні типи текстів) та презентації певної інформації на екрані (наявність вербально-графічних опор та орієнтирів), наприклад, текст презентований у студії / з місця події, текст, який подається без/на фоні відеоряду, текст, що супроводжується різними типами відеоряду тощо. Одночасне пред'явлення аудіо- і відеоряду сприяє швидкості, точності та обсягу засвоєння інформації. Це поєднання, за даними Д. Бела [5], може спричинити труднощі сприйняття інформації, якщо між аудіо- і відео рядом є суттєві розбіжності

або у випадку, коли розуміння графічної інформації є складним само по собі. Наведемо дані опитування.

На думку 78% студентів легшим для сприйняття є мовлення, яке співпадає із картинкою. 88% студентів вказали на те, що краще сприймають мовлення, яке супроводжується біжучим рядком із відповідною інформацією та надписами на екрані (заголовки, прізвища, посади), проте 12% респондентів стикаються із труднощами сприйняття АТН, тому, що не можуть покладатися на інформацію, подану у надписах, картах, схемах, діаграмах тощо.

Розглянемо визначені нами труднощі на прикладі відеосюжету новинного повідомлення, розміщеного на Інтернет сторінці телеканалу CNN від 8-го квітня 2013 року.

Транскрипт повідомлення

DAN RIVERS, CNN SENIOR INTERNATIONAL CORRESPONDENT (voice-over): *This is how many will remember Margaret Thatcher, the “Iron Lady.” As the U.K.’s first female party leader and prime minister, Margaret Thatcher, was one of the dominant figures of the 20th Century, a politician who helped to mold parties other than her own. From a modest background as a grocer’s daughter, she became immortalized in stone. She was easy to caricature, hated by some, revered by others. She did win three elections in a row. Before Thatcher, under a labor government came the widespread strikes of the winter of discontent.*

BERNARD INGHAM, MARGARET THATCHER’S PRESS SECRETARY: *Many people in Britain in 1979 felt this country was probably ungovernable. They doubted whether Margaret Thatcher could govern it. Indeed, I suspect there were a lot of people who felt she might make it worse.*

RIVERS: *But she faced up to union leaders like Arthur Skargill and his minors.*

PETER OBORNE, COMMENTATOR: *She came on and through sheer force of will, she changed the economic and political changes of such moments that we are still feeling their effects today 25 years on..*

RIVERS: *Public housing was sold to tenants.*

State industries were privatized. Thatcher sought to create a nation of capitalist. The relentless drive left an imprint not just on her own conservatives, but on all of Britain’s parties, forcing Tony Blair’s new Labour Party to tack right to become electable. She was unchanging when accused of lacking compassion.

MARGARET THATCHER, FORMER BRITISH PRIME MINISTER (archive footage): *I will not change just to court popularity.*

RIVERS: *Thatcher restored Britain’s clout in world affairs making a pal of her ideological soul mate Ronald Reagan, and insisting Mikhail Gorbachev was a man with whom the west could do business. But if she relished the wide international scene, she never much cared to see Britain getting closer to Europe.*

THATCHER: *We have not successfully rolled back the frontiers of the state in Britain only to see them re-imposed at the European level.*

RIVERS: *She was told it was impossible to win a reduction in Britain’s contribution to the European common market finances. She handbag her fellow European leaders until they gave her a rebate. She famously insisted on fighting a military campaign 8,000 miles from home to win back the Falkland Islands invaded by Argentina, a conflict which cost 250 British lives, but which cemented her reputation.*

RIVERS: *She never cracked the problems of Northern Ireland, although, again, she showed courage when the IRA blew up the conservative’s conference hotel. In the end her strident style and the casualty ray rate in her cabinets left her short of friends when it mattered.*

Trouble came with her plans for local council finances. A flat rate tax that would have forced a duke and a dustman to pay the same provoked riots in the streets. Her colleagues were alarmed too by the growing vehemence of her Euro skepticism.

THATCHER: *He wanted the council of ministers to be the Senate. No. No. No.*

RIVERS: *In 1990, her own MP’s began to doubt she could lead them to another victory. She was challenged for the party leadership and withdrew*

from the contest. Mortally wounded after her cabinet advised her it was all over.

THATCHER: We're very happy that we leave United Kingdom in a very, very much better state than when we came here 11-1/2 years ago.

RIVERS: As her car left Downing Street for the last time, she wept, but it wasn't long before she became Baroness Thatcher serving in Britain's upper chamber, the House of Lords. Though this was the end of her time as a frontline politician, her influence and opinion still counted for years. Her appearance became rarer as her health deteriorated. She was too frail to attend the wedding of Prince William and Kate Middleton, but she did manage to get back to that famous doorstep one last time.

DAN RIVERS, CNN SENIOR INTERNATIONAL CORRESPONDENT: Margaret Thatcher's place in history is assured. She was granted a rare privilege of having her statue placed here at Westminster opposite that of Winston Churchill while she was still alive. But she was a divisive figure for many in Britain, symbolizing politics of the 1980s whose influence will be felt for many more decades to come. Dan Rivers, CNN, London.

Обране повідомлення відноситься до суспільно-політичної тематики, оскільки у ньому йдеться про життя та політичну діяльність Маргарет Тетчер. Повне розуміння змісту цього відеосюжету вимагає від глядача певних знань про заслуги та невдачі М. Тетчер у політиці та економіці, тобто досить специфічних знань, якими мало хто із студентів володіє. Бесіда зі студентами перед переглядом відеосюжету показала, що студенти-третьокурсники обізнані тільки у дуже загальних та широковідомих фактах життя першої жінки прем'єр-міністра Великобританії та не володіють ніякою інформацією про реформи, які вона проводила, її прихильників та опонентів, що становить певні змістовні труднощі при перегляді сюжету.

Ще одними труднощами, якими супроводжується це повідомлення, є фонетичні й акустичні труднощі, до яких ми відносимо досить швидкий темп мовлення голосу за кадром та кореспондента, аме-

риканський варіант його мови та вимови, інтерв'ю експерта та мовлення кореспондента на вулиці на фоні природного шуму. Певні фонетичні труднощі цього відеосюжету становить мовлення колишнього прес-секретаря залізної леді, так як через його поважний вік та специфічну манеру вимови важко зрозуміти, що він говорить.

Лексичні труднощі відеосюжету пов'язані з наявністю прецизійної лексики, а саме: власних імен (*Arthur Skargill, Ronald Reagan, Mikhail Gorbachev, Winston Churchill, Tony Blair*); географічних назв (*the Falkland Islands, Northern Ireland, Argentina*), дат і цифр (*1979, 1990, 1980s, 25, 8000, 250, 11-1/2*); аббревіатур (*IRA, MP*) суспільно-політичних реалій (*Labour Party, the Winter of Discontent, Downing Street, Westminster, upper chamber, the House of Lords*). У сюжеті зустрічаються слова та вирази, що вживаються у розмовному стилі (*to crack problems, making a pal of*); так звані "фальшиві друзі перекладача" (*decade, cabinet, international, leader*), економічні терміни (*flat rate tax*). Зазначені лексичні одиниці становлять певні труднощі для студентів на текстовому етапі, тобто під час перегляду відеосюжету та на післятекстовому етапі під час усного послідовного перекладу, тому студентів необхідно ознайомити зі значенням цих лексичними одиниць та їх вимовою на дотекстовому етапі.

Труднощі, пов'язані з композиційно-смісловою структурою, обумовлені насиченістю великою кількістю фактів у одному сюжеті, які пов'язані не тільки з біографією М. Тетчер, а й надають невеликий екскурс у новітню історію Великобританії. Таке розмаїття фактів у сюжеті, з одного боку, сприяє розвитку культурознавчої компетентності майбутніх перекладачів, а з іншого боку, може утруднити розуміння сюжету загалом та розуміння логіки викладу.

Труднощі, пов'язані з умовами пред'явлення АГН, зумовлені тим, що перегляд новин у телережимі унеможливує зупинку та повтор відеосюжету. Варто також відзначити досить швидкий темп мовлення кореспондента, голосу за кадром та більшості учасників програми, який в середньо-

му становить ≈ 180 слів на хвилину. Обсяг повідомлення становить 4 хв. 55 с. та перевищує об'єм, оптимальний для аудитора-початківця.

Певні труднощі розуміння змісту цього відео-сюжету зумовлені і презентацією інформації на екрані. По-перше, у сюжеті відсутній б'жучий рядок із ключовими фактами, які аудитор зміг би прочитати, якщо він не сприйняв певної інформації на слух. По-друге, відеоряд не завжди паралельно співпадає з мовленням, а інколи тільки ілюструє людей та місце, про які йде мова в повідомленні.

Отже, ми визначили чотири групи об'єктивних труднощів сприйняття студентами АТН встановивши, що найлегшими для сприйняття студентами є новини каналу Euronews, а найскладнішими – каналу CNN. Таким чином, навчання майбутніх перекладачів розуміння англомовних теленовін слід розпочинати із презентації в аудиторії сюжетів каналу Euronews, які подаються нормативною англійською вимовою, не містять інтерв'ю „людей на вулиці”, мовлення яких відрізняється від нормативного, тривають не більше 2 хвилин, охоплюють широкий діапазон тем, знайомих студентам третього курсу. Пізніше слід переходити до перегляду та перекладу сюжетів телеканалів BBC, CNN тощо, які містять телефонні включення та спонтанні інтерв'ю у „людей на вулиці”, що використовують різноманітні регіональні варіанти, соціальні,

гендерні, вікові, расові, географічні й етнічні форми мови і/або вимови, темп мовлення яких є доволі швидким, а тривалість перевищує 2–3 хвилини.

Розроблені в результаті дослідження матеріали відкривають додаткові перспективи для подальшого теоретичного і практичного дослідження цієї проблеми, зокрема для визначення труднощів навчання розуміння інтерв'ю, різноманітних телепередач тощо та розробки відповідної системи вправ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конечкая В.П. Социология коммуникаций : учебник / В.П. Конечкая. – М. : Международный университет бизнеса и управления, 1997 – 304 с.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Николаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Могилевцев С.А. Формирование социокультурной компетенции на основе англоязычных информационных материалов спутникового телевидения (неязыковой вуз): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Могилевцев Сергей Александрович. – Минск, 2002. – 166 с.
4. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс: пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е.Н. Соловова. – М. : АСТ: Астрель, 2008. – 238 с.
5. Bell D. TV News in the EFL/ESL Classroom: Criteria for selection [Електрон. ресурс] / D. Bell // TESL – EJ. 2003 – Vol. 7. – №.3. – P. 1–17. Режим доступу : <http://www.cc.kyoto-su.ac.jp/information/tesl-ej/ej27/a2.html>